

Smaastykker.

III.

Mag. Albert Samuelsen Schrøder.

Ved *V. Hostrup Schultz.*

Et af de Præstenavne, man hyppigt træffer paa, naar man sysler med Undersøgelser af Arkivalier vedrørende den sydsjællandske Geistlighed i Midten af det 17de Aarhundrede, er Albert Samuelsen Schrøders, Sognepræst i Snesere og Provst i Baarse Herred. Efterfølgende er et Forsøg paa at give nogle samlede Meddelelser om Mandens Levnet¹⁾.

Han var en Søn af Hr. Samuel Hansen Schrøder, Sognepræst i Haarlev og Himlingøje i Bjæverskov Herred, og var født 1592. 1613 blev han Student fra Herlufsholms Skole, samtidig med Broderen Hans Samuelsen Schrøder, der endte som Sognepræst ved Domkirken i Bergen († 1647). Den 22. Nov. 1620 ordineredes han som til Sogne-Kapellan i Østofte paa Laaland, hvor Hr. Jacob Jacobsen Wolf da var Sognepræst. Her blev han dog kun i kort Tid, da han allerede Aaret derefter (6. Nov. 1621) blev kaldet til Sognepræst i Snesere i Baarse Herred. I Østofte stiftede han maaske Bekjendtskab med sin første Kone, for hvis Skyld han senere havde ikke ringe Fortrædeligheder. Hendes Navn kjendes ikke, men at hun var en Søster til Præst og Professor i Sorø, Mag. Niels Mortensen Schielderups Kone,

¹⁾ Se for øvrigt Wad, Meddel. om Dimitterede fra Herlufsholm I, 14 II, 19—23. Jvfr. Rørdam, Lyskanders Levned, S. 135.

Dorothea Hansdatter Wolf, fremgaar af en Notis, som Hr. Mads Prom har indført i Sørbymagle Kirkebog. I sin Tid havde hun været »Brudepige«¹⁾ hos Lensmand paa Vordingborg Palle Rosenkrantz's første Hustru, Helvig Rantzau, efter hvis Død (1618) hun skal have tilegnet sig en Del af Fruens kostbare Sager. Angivelsen kom dog ikke frem før længe efter.

I Aaret 1622 har Hr. Albret formodentlig haft Bryllup. Ved den Lejlighed viste Palle Rosenkrantz Brudeparret den største Opmærksomhed og gav dem betydelige Brudegaver. Men et Aartid derefter mente han at have faaet sikker Kundskab om, at Hr. Albret Samuelsen's Hustru havde be-sveget ham, og at hun ogsaa i andre Henseender havde opført sig ilde, medens hun var i hans Hus, hvorfor han nødte hende og hendes Mand til at tilbagelevere Brude-gaverne og andet, som formentes at have tilhørt den af-døde Frue. Palle Rosenkrantz's anden Hustru, Fru Elisabeth Rosensparre, forhindrede dog ved sin Forbøn, at hendes Mand gjorde videre ved Sagen, hvortil han ellers synes at have haft god Lyst. Men senere kom den dog til Chri-stian IV's Kundskab, som det ses af et Brev af 11. Maj 1625 fra Kongen til Kansler Chr. Friis til Kragerup, hvilket Brev er ledsaget af en Erklæring (dat. Kbhvn. 8. Maj s. A.) fra Hr. Albert Samuelsen, der saa meget som muligt søger at neddyssle den ubehagelige Sag²⁾.

Skjönt Christian IV synes at have haft i Sinde at rippe op i Sagen, da han ikke var ret tilfreds med Rosen-krantz's Fremgangsmaade, har dog den Omstændighed, at han snart efter blev optagen af Krigen i Tydskland, vistnok forhindret ham i at gjøre videre derved. I alt Fald beholdt Hr. Albret sin nævnte Hustru hos sig indtil hendes Død 1641. Med hende havde han 6 Børn, af hvilke den ældste

¹⁾ »Den Tjenestepige, som Forældrene give Datteren med, naar hun skal giftes, hvilken bær Brudens Gaver til Brudgommen« (Moth).

²⁾ Molbech, Chr. IV's egenhændige Breve. S. 195 ff. Bricka og Fride-ricia, Chr. IV's egenh. Breve II, 434 f.

Søn, Samuel, 1678 var Subrektor i Sorø¹⁾; en anden Søn, Hans, var 1676 Rektor i Vordingborg²⁾, en tredie, Daniel (vistnok opkaldt efter sin Farbroder, Præsten, Mag. Daniel Samuelsen Schrøder i Bavelse og Skjelby), blev 1689 Præst i Rørby og døde 1695³⁾. En Datter, Elisabeth, blev gift med Sr. Morvitiuss, »Wundarzt« i Sorø; Datteren Anne blev gift med Hr. Mads Prom, Præst i Sørbymagle, og endelig var der en ugift Datter, Elisa Catharina.

Hr. Albrets Hustru maa have været velhavende, thi efter hans Død tilfaldt der ovennævnte ugifte Datter 135 Rdl. som Mødrenearv, ligesom Elisabeth havde faaet en større Sum udbetalt langt tidligere, og den 25. Marts 1662 gav »erlige og velfornemme Johannes Carol Morvitiuss, Wundarzt udi Sorø«, paa Baarse Herredsting Afkald for sin Hustrus Mødrenearv ved en Fuldmagt til Oluf Jensen, Degn i Kongsted⁴⁾. Fuldmagten lyder paa at udstede Afkald paa den Arv, der er tilfalden Elisabeth Albertsdatter efter hendes salig Moder, paa nær 42 Rd 1 $\frac{1}{2}$ β , som han imidlertid havde faaet »Haandskrift« paa.

Den 12. Maj 1635 tog Hr. Albert Samuelsen og hans tidligere nævnte Broder Daniel Magistergraden⁵⁾. Efter sin ovennævnte Hustrus Død indgik han 31. Juli 1642 nyt Ægteskab med Margrethe, Datter af hans Nabo, Hr. Laurits Jonsen Hanning, Præst i Hammer og Lundby⁶⁾. Endnu ere de latinske Bryllupsbreve bevarede, som baade M. Albret selv og Hr. Laurits i Hammer tilskrev Biskop Brochmand for at indbyde ham til Brylluppet⁷⁾. I Aaret 1657 valgtes M. Albret Samuelsen til Provst i Baarse Herred⁸⁾.

¹⁾ Wad, Dimitt. fra Herlufsholm II, 22 f.

²⁾ K. S. 3. R. III, 455—6.

³⁾ K. S. 3. R. II, 31.

⁴⁾ Om denne Oluf Jensen skulde være den hos Hundrup »Dimitt. fra Slagelse Skole« omtalte Oluf Jensen Prom, Broder til Præsten i Sørbymagle, har jeg ikke kunnet faa oplyst; men jeg er tilbøjelig til at antage det.

⁵⁾ Personalhist. Tidsskrift III, 269.

⁶⁾ K. S. 3. R. III, 123—5.

⁷⁾ Wad, anf. Skr. II, 20—2.

⁸⁾ Wiberg III, 145. Jvfr. K. S. 3. R. III, 453.

Hjemmet i Snesere Præstegaard har sikkert været velhavende; baade Hr. Albret og hans Hustru — og maaske fortrinsvis den sidste — have aabenbart forstaaet at vurdere jordisk Gods og søgt at forøge det, de havde. Forholdet til Sognefolkene har af den Grund heller ikke altid været det bedste, og Baarse Herreds Tingbog vidner om, at Præsten ikke var nogen lemfældig Kreditor. Hvad der tilkom ham, det vilde han have, baade Høstdage, Korn- og Bitiender; betalte de ikke, saa bleve de indstævnedes til Tinge. Paa den anden Side var han heller ikke uvillig til at forstrække sine Sognebørn med Laan, baade Saakorn og rede Penge, men helst imod Pant; Renter maatte de ogsaa betale. Navnlig i de haarde Aar under Krigen er sikkert Laaneforretningen gaaet godt; men naar Tilbagebetalingen skulde ske, løb det ikke altid af uden Strid. 1657 havde Præsten saaledes laant Anders Jensen 1 Td. 1 Skp. Byg til at saa; Bonden skulde give 24 β for Skp., og deraf betalte han strax 20 β kontant. I Oktober Maaned 1659 leverede saa Anders Jensen Præsten 1 Td. 3 Skp. Byg tilbage; men dermed vilde denne ikke lade sig nøje, da Skæppen paa den Tid i det højeste kun var 8 β værd: han stævnedes saa Gaardmanden til at betale ham 6 fl og fik ogsaa Dom over ham.

I Krigens Tid laante Præsten Bønderne Kvæg, som de skulde levere til den svenske Hær, og fik det godt betalt. Siden købte hans Kone "det tilbage af Fjenden for en Ubetydelighed, eller ogsaa byttede han saaledes med dem, at han fik en Ko, medens Svenskerne maatte nøjes med et tarveligere Kreatur. Endnu i November Maaned 1661 stævner han 3 af sine Sognemænd til at betale for »2 Slagtenød, en Qvie og en ung Stud, som jeg udi forleden Krigtid forundte dennem og Naboerne til Proviant at lade føre til Byen,« hvorfor de skulde give ham 7 Sldl. 1 Sl fl .

Men Krigen førte ogsaa store Ubehageligheder med sig for Mag. Albret. Saaledes dræbtes der i Snesere Præstegaard ved et Overfald af Snaphanerne 2 svenske Kvarter-

mestere, som laa der for at inddrive Proviant, og da en af Deltagerne, Lauritz Hemmingsen, senere blev fangen af Fjenden, blev Præsten tvungen til at afgive Vidnesbyrd imod ham¹⁾).

Med sine Overmænd stod Præsten heller ikke al Tid paa den bedste Fod. 4. Juni 1657 stævner han Befalingsmanden paa Vordingborg Slot, Hr. Fredrik Reetz, anlangendes hans (Præstens) Tjener ved Navn Niels Lauritzen, som er bleven udskreven som Soldat ved Paasketid nærværendes Aar^o, idet han mente, at det var imod den kgl. Forordning, der formeldte, at Præsternes Karle og Tjenere skulde være fri for Udskrivning. Da han kunde fremlægge et Brev fra Biskop Svane om, at det virkelig forholdt sig saaledes, gik Sagen Befalingsmanden imod.

Ogsaa senere maatte han tage sig af en Karl, der ulovlig var udskreven til Soldat, om hvilken Sag der i Tingbogen findes følgende Vidnesbyrd:

Anno 1665 den 29de Novbr. var Sognepræsten Hr. Niels Pedersen²⁾ hos mig Albret Schrøder, Sognepræst til Snese og Provst til Baarse Herred, og havde med sig en sin Tjener ved Navn Anders Udsen, hvilken en Del Baarse Byfolk haver udført til Vordingborg og ham til Soldat indskreven, og begjærede Hr. Niels af mig Assistents, at han sin Dreng beholde kunde, efterdi hans Sognemænd herudi skal have Bistand af Jens Lauritzen, Pensionario paa Vordingborg, og bekjendte forskrevne Anders Udsen for mig og Christen Michelsen, Degn her til Snese Kirke, at en af samme Bymænd ved Navn Jørgen Gjøde, da de skulde stille Soldat, bedrog Anders Udsen til at gaa fra forskrevne Præst, og forstod han ikke, at det var gjort til den Ende, de vilde tage ham, førend han af dem blev greben. Siden gav de ham drukken og førte ham til Jens Lauritzen og lokkede ham saa til, han i Drukkenskab skulde sige baade for Jens Lauritzen og en Captain, at han vilde

¹⁾ Aarsberetn. fra Geh.-Archivet VI, Till. S. 29 f. Severin Kjær, Gjengehøvdingen Svend Povlsen, S. 138.

²⁾ Om denne Præst i Baarse og Beldringe se K. S. 4. R. V, 394 ff.

selv godvillig være Soldat, men der de slap ham og han kom til sig selv igjen, gik han i sin Tjeneste. Strax derefter havde de ham paa Vej igjen og med Magt tvunget ham i Vordingborg en Kjole og en Kaarde paa, hvilken han gik hjem med til Præsten, og gik han i den og sagde, sig ingeniunde at ville være deres Soldat, førend han fik tjent Præsten ud til Fardag. Item gav Klage paa det højeste paa Jørgen Gjøde, Ole Magnus, Peder Vestergaard, Peder Hansen og Rasmus Møller i Baarse-skov, at de bedragerske Vis fornemlig blandt de andre haver med Øl og „Tuebach“ lokket ham som en fattig taabelig Dreng til, at han skulde tale ilde paa sin Husbond, Præsten, og sige, han vilde intet tjene ham, men være Soldat, hvilket han ej heller aldrig haver gjort, havde de ej saa forraadt ham. Dette at have været Anders Udsens Bekjendelse for os, vidner vi med egne Hænder under.

Snesere d. 4. Decbr. 1665.

Albret Samuelsen Schrøder. Christen Michelsen Hammer.

Rektor Suhr fortæller i »Historiske Efterretninger om Vordingborg Latinskole«, S. 33, om en Sag mellem Rektor Mads Bjørnsen og Hører Eyler Clausen, der var foretaget i en Provsteret med Mag. Albret som Præsides, og han tilføjer, at Dommen gik Høreren imod. Dette er ogsaa rigtigt; men naar han saa siger: »Landemodets Dom i Oktober s. A. (1667) blev overensstemmende med Provsterettens Kjendelse, men Clausen forlod Skolen«, saa stemmer det ikke med hvad der findes optegnet i et Exemplar af Acta Synod. Dionys., hvor det hedder:

Ejler Clausen havde stevnet Provsten i Baarse Herred, Mag. Albrets, Dom. Han havde i Mag. Christens Hus i Vordingborg efter Skolemesterens ubevislige Beskyldning dømt ham fra sin Bestilling. Den Dag han (Provsten) kom til Byen, gav han Citation, og dømte samme Dag. Dommen gik under (blev underkjendt af Landemodet), og Ejler Clausen blev ved sin Bestilling.

I følgende Sag fik Provsten derimod Landemodets Medhold (Acta Synod. Dionys. 1669):

Peter Matzøn, Ridefoged paa Vordingborg Slot, havde stevnet Mag. Albret i Snese, Provst i Baarse Hrd., for en Dom imellem Hr. Niels i Baarse og Rasmus Pedersen i Dyrlev, som var dømt til at sidde Skrifte for ufine Ord imod Præsten til et Barsel der i Sognet. Provstens Dom kjendes ved Magt, saavidt den var funderet paa Ordinansen og Recessen, og Bonden at sidde Skrifte, uden han inden 8 Ugers Forløb kan svække de Vidnesbyrd, som i Sagen ere førte.

I Foraaret 1670 døde Mag. Albret, og den 30. Marts¹⁾ skrev Biskoppen til Provsten, M. Christen Spend i Vordingborg, om at foretage Skiftet. Dette, der afholdtes d. 10. Maj, viste, at der var en Formue af ialt 1429 Dl. 2 K 5 S og en Gjæld paa 822 Dl. 1 K 2 S , saa det maatte betragtes som et efter de Tiders Forhold ret godt Bo. Enken indgik en Kontrakt med Eftermanden, Hr. Peder Vittesen²⁾, om en vis aarlig Ydelse; men allerede 1672 kom hun i Proces med ham om Forstaaelsen af Kontrakten. Landemodet gav dels hende dels Hr. Peder Ret. Saa holdt hun Fred, indtil Hr. Peder var død ved Nytaarstid 1678; men da dennes Enke, Pernille Elisabeth Bacchers³⁾, var

¹⁾ Han kan altsaa ikke, som anført hos Wiberg, først være død 7. April 1670.

²⁾ Peder Vitzøn, som Manden selv skrev sig (K. S. 4 R. V, 400), havde siden 1667 været M. Alberts Kapellan, kaldet, som det synes, imod Præstens Ønske, da denne vilde have haft sin ældste Søn, Samuel Albertsen Schrøder, til Kapellan og Successor (s. Wad a. Skr. II, 22—3).

³⁾ I Univ. Bibl., Rostgaardske Saml. Nr. 3. 4°, findes et Stykke med følgende Titel:

Hæderlig och wellærd Her Peder Vitesøn, Sogneherre til Snese, och Ære- Dyd- og Gudælskende Møe, Pernille-Elizabeth Hansdatter Bacher deris Brudevielse, holdt udi Snese Kirke og Meenighed d. 6. Sept. Ao 1671 aff Mag. Christen Spend, Past. Orth. og Probst i Baarse H., og skreffvet aff en flittig Tilhører.

Denne Brudeprædiken er affattet i et utrolig opskruet Sprog, fuldt af hebraiske Citater. Bruden var en Datter af afd. Mag. Hans Baccher, Sognepræst ved S. Peders Kirke i Næstved og Provst i Tybjerg Herred. Trolovelsen var foregaaet 20. Juni 1671 i Herlufmagle Præstegaard, hvor Bruden havde opholdt sig hos sin Søster, der var gift med Præsten, M. Jens Nielsen Spend.

rejst bort — vistnok fordi Præstegaarden var gaaet op i Luer ved en ulykkelig Ildebrand¹⁾ — uden at Margrethe Lauritsdatter havde faaet, hvad der tilkom hende, og denne desuden mente, at hun var bleven forfordelt ved Skiftet, stævnedes hun Provst Spend for Landemodet og fik ogsaa Dom over ham til at holde hende skadesløs. — Som Enke havde denne vistnok ualmindelig dygtige, men maaske ikke særlig elskværdige Kvinde kjøbt sig en Ejendomsgaard i i St. Røttinge, i Snesere Sogn, og der levede hun endnu 1680, da der blev »tilsynet« hende en Skovpart paa 40 Svins Olden²⁾, vistnok et Vidnesbyrd om, at det var en god Gaard, hun besad. I sit Ægteskab med M. Albert havde hun to Børn, Sønnen Jacob og Datteren Dorothea³⁾.

¹⁾ Samuel Albretsen Schrøder i Sorø omtaler i et Brev af 4. Febr. 1678, at Snesere Præstegaard da laa i Aske (Wad, anf. Skr. II, 23).

²⁾ Severin Kjær, anf. Skr., S. 139.

³⁾ Artiklen er gennemset og suppleret af H. F. R.